

Hvid mælk

– om racialiseringen af mælk og laktoseintolerans i forbindelse med transnational adoption

AF METTE A. E. KIM-LARSEN

ABSTRACT

White Milk. In Denmark, 'lactose intolerance' refers to a medical diagnosis and a condition where the person is unable to digest lactose, a sugar found in milk and dairy products. However, 75% of the world's population is considered lactose intolerant which raises the question: under which circumstances is lactose intolerance considered a disease in Denmark? In order to answer this question, this article examines different subjectifying processes in relation to health, race, ethnicity, and the consumption of food, and the relation of all of these factors to milk. The analysis focuses on a publication by the Danish adoption organization Adoption og Samfund (Adoption and Society), a special issue on food. Influenced by the work of Butler (1990, 2004), Omi & Winant (1986) and Myong (2009), I find that milk comes to determine whiteness and Danishness in the publication. Consequently, lactose tolerance functions as a figure for the normalized body belonging to the white adopter, who is framed by firstness and situated in the Global North. At the same time, lactose intolerance functions as a figure for the deviant, weak, medicalized body belonging to the adoptee of colour who is framed by otherness and situated in the Global South. Hence, drinking milk (or not) positions the subject either as part of a privileged majority or an underprivileged minority.

KEYWORDS

milk, lactose tolerance, race, whiteness, pathology, firstness, adoption critique

Mette A. E. Kim-Larsen er kandidatstuderende på Moderne Kultur, Københavns Universitet og tidligere bestyrelsesmedlem i Adoptionspolitisk Forum (APF).

Mælk, ost, fløde, is, yoghurt, smør, chokolade, havregrød, risengrød, sovs, frikadeller, brød, kage... I Danmark konsumeres der store mængder af mælk og mejeriprodukter, og disse har spillet en fremtrædende rolle i dansk madkultur igennem det 20. århundrede (Jensen 2014: 27).¹ I Social Kritiks temanummer om *Det ny nordiske køkken* fra 2015 skriver Müller og Leer, at mad altid er: "(...) et medium for politiske og kulturelle projekter og et spejl af sociale hierarkier og strukturer" (Müller & Leer 2015: 5; jf. i øvrigt Epp 2015: 47; Narayan 1995; Bell & Valentine 1997; Counihan & Esterik 2013, m.fl.). I forlængelse heraf kan mad ligeledes abstrahere fra, dække over, forskyde og forstærke koloniale forhold og uligheder (Flowers & Swan 2012: 2; Heldke 2013: 401). Derfor er det interessant at undersøge, hvilke formationer, der fremkommer igennem forbruget af mælk og mejeriprodukter, og (måske endnu mere) hvem der privilegeres som følge heraf. Et aktuelt område i den forbindelse er transnational adoption, der i en kritisk optik er blevet omtalt som tvangsmigration af den adopterede, motiveret af en efterspørgsel fra hvide adoptanter i Det Globale Nord (Hübinette; 2005, Eng 2010) og som et postkolonialt system (Hübinette 2005: 28). Langt de fleste adoptioner herhjemme er netop transnationale (Ankestyrelsen 2016): siden 1970 er der foretaget cirka 25.000 transnationale adoptioner i Danmark (Myong 2014: 4), og ifølge Ankestyrelsen lå tallet i 2013 på 176 ud af i alt 196 adoptioner med Sydafrika, Etiopien og Kina som de tre største afgiverlande. Det vil sige lande, hvor mælk spiller en anden rolle i kosten end i Danmark. Transnational adoption er i dag også oftest en transracial adoption, hvor børn, der er racialiserede som andet end hvide og født i Det Globale Syd, adopteres til racialiserede hvide familier i Det Globale Nord (Myong 2009: 75, 2014; Arvanitakis &

Hübinette 2012).² Kombinationen af temaet mad og transnational adoption er derfor potent i forhold til overlappende problematikker vedrørende race, etnicitet og majorisering, og jeg vil her se nærmere på fremstillingen af intoleransreaktioner på mælk og mejeriprodukter hos transnationalt adopterede. Laktose er en af mælakens komponenter, der i en populærvidenskabelig term går under navnet mælkesukker og det nedbrydes i tarmen af enzymet laktase. Hos nogle fortsætter produktionen af dette enzym gennem livet på grund af en gen-variation, mens det hos andre stopper, hvorved de bliver laktoseintolerante (Nielsen 2015). Empirisk tager artiklen udgangspunkt i adoptionsorganisationen Adoption og Samfunds³ medlemsblad nummer 6 fra 2013, som er et temanummer om mad og drikke, der i flere artikler beskriver laktoseintolerante kroppes reaktioner på mejeriprodukter.

Teoretisk forankrer artiklen sig primært i poststrukturalistiske forståelser af subjektivering for at klargøre, hvordan tilsyneladende deskriptive medicinske fremstillinger af den transnationalt adopterede krop ikke kan sige sig fri for bestemte diskurser omkring race og patologi. Et ønske med artiklen er således at destabilisere bestemte magthierarkier, der opstår omkring indtagelsen af mejeriprodukter. Mere præcist undersøger jeg, som titlen "Hvid mælk" antyder, hvordan hvidhed, men også danskhed bliver betydningsbærende kategorier i forhold til fødevaren mælk og diagnosen laktoseintolerans, idet der er et sammenfald mellem effekterne af, hvordan mælk som fødevarekategori og dets komponent laktose fremstilles i materialet. Som det vil fremgå, er kategorien race strukturerende for hvilke kroppe, der antages at være enten potentielt laktosetolerante eller -intolerante. I denne sammenhæng er race og helbred sammenvævet, hvor grænsen mellem det normale og patologien følger bestemte

racialiserede linjer. Jeg forstår de subjektiveringsprocesser, der udspiller sig omkring mælken, adoptanterne og de adopterede som performative og som en pendant til Judith Butlers *performativitet*sbegreb, der forklarer vores tilblivelse som ustabile kønede subjekter igennem en heteroseksuel kønsmatrice. Jeg anvender termen *ernæringsmatrice* til at karakterisere, hvorledes et hegemonisk "(...) grid of cultural intelligibility" (Butler 1990: 194) konstituerer subjektet igennem normer omkring mad i *Medlemsblad nr. 6*. Det er indenfor *ernæringsmatricens* grænser, at personerne i artiklerne reguleres og gøres genkendelige, ikke som kønede, men som laktose(in)tolerante subjekter. Grænserne for *ernæringsmatricen* markerer på den måde, hvad der kunne kaldes for en *lakto-normalitets* konstitutive indre og ydre. Laktosetolerans fremkommer da som en position, der rammesættes af, hvad Lovise Haj Brade har kaldt for *Førstebed* (2015). *Førstebed* kan forstås som en analytisk kategori, der fremkommer som normalitetens konstitutive indre. I *Medlemsblad nr. 6* dækker det over forskellige dominante magtpositioner, igennem hvilke subjektet konstitueres og konstituerer sig selv ud fra diverse racialiserede og helbredsmæssige kontekster og i relationer til bestemte andre subjekter, der herved indtager andethedspositioner. *Andetheden* fremkommer da som normalitetens konstitutive ydre (Brade 2015: 171, 183).

LAKTOSENORMALITET

Mælk og mejeriprodukter er centrale genstandsfelter for vedvarende kampe om retten til at definere fødevarerprodukters virkninger som overvejende skadelige eller gavnlige set ud fra et ernæringsperspektiv. Af den bredere populærvidenskabelige litteratur kan Ninka-Bernadette Mauritsons *Kernesund familie* (2007) nævnes. Bogen formulerer en form for landbrugets systemkritik af den danske mælkeindustri og interesser i mælkeforskningen og promoveringen

af mælk som en vigtig ernæringskilde og argumenterer herigennem for et stop af forbruget af mælk (Mauritson 2007: 24). Fra samme år som *Medlemsblad nr. 6* lyder et andet og mere optimistisk råd fra Fødevarestyrelsen i Politiken: "Vælg magre mejeriprodukter [...] Når du vælger de magre varianter af mejeriprodukter [...] får du produktens gode næringsstoffer" (Mølgaard 2013). Artiklerne om laktoseintolerans i *Medlemsblad nr. 6* kan læses som en forlængelse af denne debat om mejeriprodukter, ernæring og sundhed. Således drejer indholdet i de analyserede tekster fra *Medlemsblad nr. 6* sig om, hvilket symptombillede, der lader sig aflæse på de adopterede kroppe, og som tilskrives indtagelsen af mejeriprodukter.

En af artiklerne er "To børn og to forskellige forløb – oplevelser med eksem, blister, grå stær og maveuro" af Annemarie Varming. Skribenten fortæller om to forskellige forløb, som Datter og Søn (artikelens formulering) har været igennem med diverse fysiske reaktioner på indtagelse af laktose: "I samme periode fik Søn voldsom diarre, som vi identificerede til at være specielt knyttet til indtag af mælkeprodukter, [...]" (Varming 2013: 7) og "I tiden der kom, fik både Søn og Datter perioder med eksem, hun generelt i mildere grad end han" (Ibid.). I citaterne fremkommer "voldsom diarre" og "eksem" som forskellige træk, der transformeres til symptomer og indskrives i et symptombillede i et ikke-entydigt kausalitetsforhold "Der er ikke en årsag-virkningssammenhæng, men et væld af disse filtret ind i hinanden" (Ibid.). Sammen med, hvad der andetsteds i artiklen beskrives som "ravage", "grovspisning", "blister i munden" og "en udpræget sukkertrang", samles, tolkes og diagnosticeres disse til at være intoleransreaktioner overfor laktose af henholdsvis lægen på klinikken og igen af Varming i artiklen: "Heldigvis foreslog lægen en test af laktoseintolerans, som afslørede, at Datter absolut ikke kan nedbryde laktose og ergo forbliver laktosen

i tarmsystemet og kan forårsage en del ravage” (Ibid.: 8).

Der fremskrives på denne måde en laktoseintolerant transnationalt adopteret figur, som oplever ubehag. Et ubehag i form af afvigende hud (fordi man som læser forstår, at huden i artiklen normativt set ikke skulle have eksem eller blister), en maveforstyrrelse (fordi laktosen fremstilles som noget, der laver “uro” og “ravage”, dvs. forstyrrer), og hvad der i artiklen forstås som abnorme spisemønstre (“grovspisning” og “udpræget sukkertrang”). Varming fremstiller det som “udfordringer” (Ibid. 7), og noget der skal elimineres ved udeladelse af mælk i kosten (Ibid. 8). Da reaktionerne i første omgang ikke er genkendelige for adoptanten, kommer Datter og Søn i kontakt med det offentlige sundhedssystem, hvor der sker en diagnosticering af Datter ved lægens test for laktoseintolerans. Varming fremlægger således en beskrivelse af adopterede kroppe, der er blevet beskadiget af mælken.

På samme tid forbliver et forhold indforstået mellem skribent og læser: Laktosetoleransen opererer som en regulativ norm for de implicerede i teksten, idet normer forstås som en regulativ social praksis, der producerer enten en eksplicit eller en implicit forståelighed (en fælles standard) for subjektet (Butler 2004: 41, 48). I det følgende citat reguleres Varmings adfærd og forståelse af situationen i forhold til laktosetolerans som norm: “Jeg tror, at Søn aldrig har kunnet tåle den modernælkserstatning og de mælkeprodukter, han generelt har fået, når jeg tænker tilbage på hans meget løse afføring og tynde korpus i den første tid” (Varming 2013: 8).

Den modernælkserstatning og de mælkeprodukter som Søn har fået peger på nogle andre laktosetolerante babykroppe. Gentagne gange er Datter og Søn blevet bispist med mælkeprodukter, som indeholdt laktose: Det vil sige, at de adopterede fra start er blevet mødt med en forventning om, at de er laktosetolerante, uden at det

dog formuleres direkte i artiklen. Installeringen af laktosetolerans som norm i den ernæringsmatrice, som både de adopterede, adoptanterne og lægen er situeret i, regulerer på denne måde subjektiveringen af Søn og Datter således, at de *i relation til laktosetoleransen* bliver genkendelige som laktosetolerante subjekter. At fremtræde som laktosetolerant bliver dermed en dominansposition, der rammesættes af *Førstebed* i relation til laktoseintoleransen: Gennem de attributter, laktoseintoleransen får tilskrevet ved det kropslige ubehag, fremkommer laktosetoleransen som en markant attribut ved en krop, der ikke er transnationalt adopteret og mere funktionel end den laktoseintolerante transnationalt adopterede krop. Samtidig bliver den også *ubegribelig* (*‘imperceptibility’*, min oversættelse) – et begreb hentet hos Brade, som beskriver den usynlighed, umarkerethed og normalitet samt et fravær af italesættelse, der kendetegner de positioner, som rammesættes af *Førstebed* (2015: 173, 176). Når lægen og skribenten i det tidligere citat er opmærksomme på, at Datter ikke kan nedbryde laktose, læser jeg det derfor som en forventning i teksten om, at andre subjekter mere eller mindre kan. På den måde fremstår laktoseintolerans som nævnt afvigende i relation til den normaliserede laktosetolerans; den fungerer så at sige som laktosetoleransens konstitutive ydre. Datter og Søn bevæger sig derfor fra at være forsøgt tildelt en position, som rammesættes af *Førstebed* igennem forventningen om laktosetolerans, til at blive tildelt en position, der rammesættes af *Andethed* via henholdsvis diagnosticeringen af Datter som laktoseintolerant og antagelsen om tilstanden hos Søn. Denne *Andethed* er markeret ved patologisering. Med patologisering forstås subjektiveringen af individet ud fra bestemte normer, som organiserer arbitrære symptomer til et samlet symptom-billede (Rose 2015). Organiseringen af patologisering gennem normer er også et magtfuldt (Foucault 1973), hvori patologiseringen samtidig markerer normalitetens

konstitutive indre og ydre, hvilket vil sige, de patologiserende og de patologiserede også rammesættes af *Førstebed* og *Andetbed*. I Varmings tekst samles de forskellige fysiologiske træk og gøres til et symptom-billede, der indirekte er holdt op mod det, som normaliseres. De laktoseintolerantes reaktioner på mejeriprodukter fremkommer da som en afvigelse, hvis transformation til det normale kræver en intervention fra adoptantens og lægens side. Repræsentationen af reaktionerne og deres sammenstilling i et symptom-billede kan anføres som en retrospektiv patologisering fra Varmings side. Dette, samt diagnosen og inddragelsen af klinikken, henviser Datter og Søn til patologiens domæne. Men en afvigelse er ikke (nødvendigvis) patologisk (Canguilhem 1978: 76), og derfor må et spørgsmål hertil være, hvorfor det sker?

ET SYGT REGNESTYKKE

Et andet sted, hvor laktosetolerans normaliseres gennem positioneringen af laktoseintolerans som en afvigelse, er i artiklen "Laktoseintolerans og 'alkoholoverfølsomhed'". Teksten er en populærvideenskabelig gennemgang af laktoseintolerans og alkoholoverfølsomhed fra Adoption og Samfunds egne lægefaglige rådgivere Ida Louise Bjerrum Bach og Jens Musaeus Bertelsen (2013). I artiklen indgår den viste informationsrubrik.

Der sættes tre forskellige geografiske skel, hvorved proportionerne mellem tolerans og intolerans ændrer sig: Ved en omtale af hele jordens befolkning angives gruppen af laktosetolerante til at være på 25%. Ved en afgrænsning til Nordeuropa angives gruppen af laktosetolerante til at være på 80-90%. Og ved en national afgrænsning

HAR DU LAKTOSEINTOLERANS?

Laktoseintolerans har været en velkendt sygdom i mange år, men der er især kommet fokus herpå de senere år. Man mangler et enzym, laktase, der spalter mælkesukker, så det kan optages. Laktoseintolerans findes blandt 75 % af verdens befolkning, især i Asien og Afrika, men tallet er usikkert. Der er således adoptivbørn, der kan tåle mælk, men man mangler undersøgelser af heraf. I Nordeuropa kan omkring 80-90 % af befolkningen tåle mælkesukker, og mælk er en vigtig del af madkulturen. I Danmark er der ca. 5-10 % af befolkningen, der er intolerante. Laktoseintolerans kan udvikle sig i eller efter barndommen, men kan også være medfødt eller opstå ved andre sygdomme med påvirkning af tyndtarmens slimhinde, fx glutenintolerans. Nogle laktoseintolerante kan fx tåle et lille glas mælk, andre ikke noget som helst. Ved mælkeallergi kan man slet ikke tåle mælk, men her er det mælkeproteinerne, man ikke kan tåle. Lægen kan stille diagnosen på flere niveauer

1. **Husmandsmetoden.** En uge uden laktose, så drikke 1-2 glas mælk og se, om der er symptomer
2. **Laktosebelastning.** drikke laktose og måle blodsukker. Hvis det stiger, er man rask, hvis ikke eller ved lav stigning, er man syg (dvs. optages ikke som blodsukker)
3. „Lactose Breath Hydrogen Test“, hvor udåndingsluften måles
4. **Gentest** (blodprøve)
5. **Kikkertundersøgelse** (slimhindeprøve af tyndtarmen)

Kilde: Mette Medom Vorre, læge og mælkeintolerant

kun omhandlende Danmark kommer tallet op på 90-95%. Igennem ændringen af den empiriske kontekst bevæger laktosetolerans sig altså fra kvantitativt at indtage en global minoritetsposition til at indtage en majoritetsposition i dansk regi, hvorved det normaliseres. Modsat går laktoseintolerans fra at være majoriseret til at blive patologiseret: Når hyppigheden for laktoseintolerans for hele jordens befolkning angives at være cirka 75%, især i Asien og Afrika, og der samtidig står, at: "Laktoseintolerans har været en velkendt sygdom i mange år" (ibid.: 12), må det betyde, at Bach og Bertelsen betragter 75% af jordens befolkning som syge. Citatet tjener til at tydeliggøre, hvordan opfattelsen af laktosetolerans og -intolerans, som henholdsvis normalt, afvigende og patologisk, afhænger af kontekst. I en nordeuropæisk sammenhæng medfører laktoseintolerans en minorisering i forhold til laktosetoleransen, der majoriseres og derved rammesættes af *Førstebed*. Den viden, der præsenteres om laktoseintolerans i *Medlemsblad nr. 6*, som fokuserer på Danmark og som fremstiller tilstanden som en patologi, kan dermed siges at være situeret i en ernæringsmatrice, hvori Det Globale Nord privilegeres igennem normaliseringen af laktosetolerans og patologiseringen af laktoseintolerans.

KONSTRUERET MANGEL

Et andet aspekt af patologiseringen er, at laktoseintolerans beskrives som en mangel: "Man mangler et enzym, laktase, der spaltes mælkesukker, så det kan optages." (Bach & Bertelsen 2013: 12) Denne mangel udtrykkes i forbindelse med lokaliseringen af laktoseintolerans:

Stort set alle i hele verden fødes med laktase-enzymet i tarmen, men hos langt hovedparten af befolkningen i Afrika, Asien og Sydamerika, begynder mængden af laktase gradvis at aftage fra 3-års alderen. Hos nordeuropæere, hvide nordamerikanere og hos medlem-

mer af enkelte stammer i Afrika, bevarer 85-98% laktase og dermed evnen til at tåle mælk hele livet (Bach & Bertelsen 2013: 12).

Med undtagelse af de nævnte stammer i Afrika, tilskrives hovedparten af befolkningsgrupperne i Det Globale Syd en mangel gennem laktoseintoleransen, mens befolkningsgrupperne i Det Globale Nord fremstår som nogen, der har det, de *andetgjorte* fra Det Globale Syd mangler: laktase. Som nævnt tidligere består de fleste transnationale adoptioner af børn født i Det Globale Syd, der adopteres til familier i Det Globale Nord. Når ovenstående oplysninger om mangel på laktase fremlægges i denne kontekst, tilskrives størstedelen af de transnationalt adopterede derfor også en antaget mangel. Men at man ikke producerer laktase bliver først en mangel, hvis man befinder sig i en ernæringsmatrice, der fordrer et stort indtag af mejeriprodukter med laktose. Med andre ord: laktoseintolerans bliver først et problem for den transnationalt adopterede, når denne placeres i en ernæringsmatrice, der normaliserer og privilegerer laktosetolerans på bekostning af laktoseintoleransen. Manglen og patologien hos de transnationalt adopterede fremgår derfor som en effekt af den adopteredes migration fra Det Globale Syd til Det Globale Nord. De forskellige symptomer hos Søn og Datter som ondt i maven, eksem m.m. bør følgende afskrives patologiens domæne og i stedet læses som kropslige materialiseringer af en postkolonial praksis, det vil sige adoptionen.

FRISKE FORÅRSRULLER

I *Medlemsblad nr. 6* foregår produktionen af *Førstebed* og *Andethed* ikke kun omkring mælk. Det sker også i forbindelse med repræsentationer af retter som forårsruller og dal bhat. I artiklen "Dal bhat indtages med sanserne" af Marianne Østergaard gives oplysninger om rettens forberedelse og dens forskellige variationer i første del af

teksten, imens anden del fortæller om normer for indtagelsen, som omhandler en bestemt teknik med fingrene. Under et billede af en dreng som spiser med fingrene lyder det: “Saroj [som er transnationalt adopteret], født i Nepal, spiser Dal Bhat” (Østergaard 2013: 10). Nepalesiskhed løftes gennemgående i artiklen frem ved omtalen af dal, eksempelvis: “Dal bhat er den nepalesiske nationalret, og de fleste nepalesere spiser den flere gange om dagen” (ibid.). Samtidig sker der i fremhævelsen af nepalesiskhed en eksotisering, der her forstås performativt som det at gøre noget “fremmed”, “ikke lokalt” og “usædvanligt” (Heldke 2013: 398): “Det bedste for dal bhat [...] er, at retten spises med fingrene” (Østergaard 2013: 10), “Man får mulighed for rigtig at mærke maden, når man bruger fingrene til at blande og forme den” (ibid.). Eksotiseringen sker gennem beskrivelsen af dal bhat og skikken omkring indtagelsen og medfører en positionering af nepalesiskhed som *Andethed*, idet skikken omtales som en taktile oplevelse for fingrene i en kontekst, hvor det er underforstået, at større varme måltider spises med kniv og gaffel. Men denne underforståethed konstituerer netop dansk-heden som normalitetens konstitutive indre, der er tilstede i teksten som en umærket position nepalesiske praktikker positioneres op imod. Teksten henvender sig således tydeligt til en dansk læser, der ikke forventes at kende til dal bhat, ved at forklare, hvad det er: “Dal er en fællesbetegnelse for linser, bønner og ærter, og bhat betyder ris” (Østergaard 2013: 10). Mad bliver herved en forskelsmarkør, der sætter skel mellem adoptanten og den adopterede og rammesætter disse positioner som *Førstehed* og *Andethed*, særligt fordi elementer af madoplevelsen forbliver utilgængelig for, (hvad der i denne sammenhæng i praksis vil sige) adoptanten: “Når teknikken er lært fra barnsben og sidder i kroppen, forsvinder den ikke sådan lige igen. Til gengæld kan den være svær at tilegne sig – eller sætte pris på – hvis man

først lærer den som voksen.” (Østergaard 2013: 10).

En anden artikel er “Friske vietnamesiske forårsruller” af Sanne Vindahl Nyvang, som beskriver brugen af vietnamesiske forårsruller i den adopterede Annas madpakke, samt hvorledes man laver dem, suppleret af små opskrifter. Første sætning lyder: “Hjemme hos os er brød ikke det store hit i madkassen, og derfor har vi fundet en række andre alternativer, der mætter [...]”. Martha Sif Karrebæk skriver, at rugbrød er en bemærkelsesværdig fødevarer (“a particular noteworthy food item” (Karrebæk 2012: 8)) i en dansk kontekst, og at folkeskolelærerne i Karrebæks undersøgelse af minoriserede elever og majoriserede undervisere i frokostpausen tolker manglen på rugbrød blandt minoritetselever i en børnehaveklasse som en specifik stillingtagen *imod* danske majoritetsnormer (Karrebæk 2012: 17). Brødet hos Nyvang kan derfor læses som en etnicitetsmarkør for danskhed, som beskrivelsen af forårsrullerne, der netop markeres som vietnamesiske, skrives op imod, fordi de fremhæves som *alternativer*. Danskheden konstitueres derved igennem brødet som normalitetens konstitutive indre, imens vietnamesiskhed konstitueres som normalitetens konstitutive ydre gennem forårsruller. I begge artikler bliver mad derfor en forskelsmarkør, og samtidig foregår der en kommodificering af den etnicitet, der ikke er dansk, idet maden gøres til en ressource for den danske læser (hooks 1992; Flowers & Swan 2012; Heldke 2013: 400). Det er netop privilegiet til at kommodificere og positionere den anden som ikke-dansk, der positionerer danskheden i en dominansposition, hvorved denne rammesættes som *Førstehed*. Mad kan dermed siges at majorisere og marginalisere de implicerede parter.

Myong skriver i *Adopteret – Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse* (2009), at det at blive dansker overvejende foreligger som et kulturelt imperativ, der kan markere et eksklusivt tilhørsforhold for

den adopterede (ibid. 12, 13). Der foreligger altså en forventning om, at den adopterede vil forsøge at opnå inklusion i en dansk majoritetskultur (ibid. 250). Kategoriseringen af dal bhat og forårsruller som nepalesisk og vietnamesisk kan dog læses som et alternativ til formuleringen af danskhed som et selvfølgeligt og potentielt set eksklusivt imperativ. Hos Østergaard og Nyvang både muliggøres og tildeles positionerne som nepalesisk og vietnamesisk for og til de adopterede. Imidlertid sker dette ud fra en forudsætning om, at danskhed rammesættes som *Førstebed*, imens nepalesisk og vietnamesisk rammesættes som *Andethed*. Østergaard og Nyvang understøtter derfor danskhed rammesat som *Førstebed*, men ikke som et ekskluderende imperativ for den adopterede.

Ligesom både Dal bhat, forårsruller og brød markerer etniske tilhørsforhold til afgiver- og modtagerlandene beskrevet i *Medlemsblad nr. 6*, kan mælk også læses ind i denne ernæringsmatrice. Således læser jeg mælk og mejeriprodukter med laktose som markører for danskhed, idet det at indtage laktoseholdige mejeriprodukter bliver en normativ handling, der inkluderer subjektet i en dansk majoritet, hvorimod det at være laktoseintolerant situerer subjektet i patologiens domæne.

HVID MÆLK

En anden central kategori for rammen af *Førstebed* og *Andethed* omkring mælk og mejeriprodukter er race. Omi & Winants begreb *racial formation* beskriver de sociale, økonomiske og politiske processer, som organiserer, kategoriserer og hierarkiserer kropstegn, kroppe og handlinger gennem en racialiseret diskursivitet (1986: 61). Der åbnes på denne måde op for muligheden af at forstå race som et sociohistorisk koncept, der kommer til udtryk i sociale relationer og historiske kontekster både på mikro- og makroniveau (ibid.: 60, 66, 67). Med udgangspunkt i denne begrebsliggørelse af ra-

ce vender jeg nu tilbage til citatet fra Bach og Bertelsen og sætningen: "Hos nordeuropæere, hvide nordamerikanere og hos medlemmer af enkelte stammer i Afrika, bevarer 85-98% laktase og dermed evnen til at tåle mælk hele livet" (Bach & Bertelsen 2013: 12). Race fremkommer som en betydningsfuld kategori i forhold til laktosetolerans netop ved benævnelsen af hvidhed. "Nordamerikanere" racialiseres igennem termen "hvid", imens både den første og den sidste gruppe, "nordeuropæere" og "enkelte stammer i Afrika" står raciale umarkerede. Når "hvid" kun figurerer som en racialiserende betegnelse for den ene gruppe i citatet, peger det på, at "nordamerikanerne" ikke per definition læses som "hvide" af medlemsbladets skribent og læsere. Samtidig kan det også forstås således, at en bestemt italesat racialisering omvendt er en selvfølge i forhold til kategorien "nordeuropæere" og "enkelte stammer i Afrika", hvorfor det her synes overflødigt at nævne nogen form for racialiserende betegnelse. I citatet fremkommer hvidheden derfor som en *racial formation*, der installeres som en naturaliseret norm igennem racial umærkedhed hos den etniske gruppe "nordeuropæere". Hos Bach og Bertelsen præsenteres laktosetolerans derfor overvejende som en racialiseret hvid medicinsk tilstand, som det laktosetolerante subjekt indtager en position rammesat af *Førstebed* igennem.

Ud fra dette perspektiv er det interessant at gå tilbage til Varmings tekst og læse den sammen med en anden artikel i *Medlemsblad nr. 6*: "Laktoseintolerans – vores families erfaringer" af Annette Ploug. Ploug beskriver et forløb, i hvilket hun som adoptant var unødvendigt opmærksom på de adopterede Anne og Lauras reaktioner ved indtagelse af mælk i starten, idet ingen af dem havde problemer med at indtage laktoseholdig mælk de første år. Da den ældste bliver 14 ½ år, begynder der imidlertid at opstå komplikationer som mavesmerter, kramper og vægttab, imens den to år yngre

søster på dette tidspunkt har pruttet kraftigt i nogle år. En gentest hos lægen medfører efterfølgende, at de adopterede diagnosticeres som laktoseintolerante, og forbruget af mejeriprodukter ændres nu således, at der bliver indkøbt varer som mælk og plantemargarine uden laktose, samtidig med at de adopterede også gives enzymet lactase, der spaltes laktosen, hvilket muliggør indtagelsen af laktoseholdige mælkeprodukter, hvis de skulle få lyst til det. Til forskel fra Varming gør de adopterede hos Ploug brug af dette: "Når vi er i byen, eller pigerne får lyst til færdigproducerede fødevarer med mælk i, så tager de 1-2 kapsler Lactrase [et lactase-holdigt præparat] sammen med maden" (Ploug 2013: 6). Set i lyset af at Bach og Bertelsen racialiserer laktosetolerans som en hvid medicinsk tilstand, kan det at drikke mælk og indtage mejeriprodukter hos både Ploug og Varming også læses som en handling, hvorved den pågældende citerer hvidhed.

Adoptanternes bespisning af de adopterede med mejeriprodukter kan ses som en strategi til at etablere en etnisk og racial nærhed mellem adoptanterne og de adopterede i et forsøg på at understøtte en slægtskabsrelation i den transnationale og transraciale adoptionsfamilie. Danskheden og hvidheden synes her at være mest relevant til etableringen af denne nærhed, idet en citering af kategorierne tilbyder den adopterede at indtage en position rammet af *Førstehed*, også fordi etniciteten for den adopteredes afgiver-nation som sagt eksotiseres og gøres utilgængelig for adoptanten hos Østergaard. Ligeledes bliver understøttelsen af slægtskabsrelation og majoritets-inklusionen effekten af Plougs manglende genkendelse af Anne og Laura som laktoseintolerante subjekter (det til trods for, at hun kender til tilstanden).

Hos Varming finder der en affektiv tabshistorie sted: "Det var en sorgens dag for Datter at få konstateret laktoseintolerans, men hun var indforstået med at skulle sige farvel til mælken [...]" (Varming 2013: 8).

Sorgen kommer som en reaktion på et forbehold, adoptanterne her sætter ind mod mejeriprodukterne, der er mere omfattende end hos Ploug: "(...) vi mener egentlig, at det må være bedst helt at undgå mælkeprodukter [...] Og det vil sige kun at bruge de forskellige laktase-præparater i nødstilfælde" (Varming 2013: 8). Hvis danskhed og hvidhed citeres igennem det at drikke mælk i denne ernæringsmatrice, og hvis slægtskabet og tilhørsforholdet mellem adoptanten, modtagerlandet og de adopterede videre understøttes heraf, så kan indtrædelsen af laktoseintolerans samtidig også læses som en destabilisering af disse kategorier, hvilket kan være med til at forklare styrken i oplevelsen af tab for Datter, så det afstedkommer sorg. Det at Ploug i stedet gør brug af laktasepræparater og indkøb af laktosefri mejeriprodukter, læser jeg følgende som et forsøg på en racial og etnisk reparation for denne familie, da produkterne tilbyder en delvis inklusion i danskheden og hvidheden.

ET ADOPTIONSKRITISK PERSPEKTIV PÅ MÆLK OG EKSEM

Den akademiske adoptionskritik, som har dannet baggrund for min analyse, fremfører kritikker af socioøkonomisk ulighed mellem afgiver- og modtagerlande (Eng 2010; Hübinette 2005) og minoriseringsprocesser omkring den transnationalt adopterede i modtagerlandet (Myong 2009). Som jeg har gennemgået, så gentages disse processer og uligheder i repræsentation af hverdagspraksisser omkring mad i *Medlemsblad nr. 6*. Det at indtage mælk og mejeriprodukter med laktose bliver til en citering af hvidhed og danskhed, og laktosetolerans fremskrives herved som en funktion ved en figur, hvis krop normaliseres og rammesættes af *Førstehed*. Da laktoseintolerans først bliver et problem, når det er situeret i en ernæringsmatrice, der fordrer et stort indtag af mejeriprodukter med laktose, bliver den laktoseintolerantes reaktioner på indta-

gelse af laktose som eksem og ondt i maven samtidig også til kropslige materialiseringer af den transnationale adoption. Det nødvendiggør en anden adoptionskritisk tilgang i forståelsen af kausalforholdet mellem madkultur og helbred i forbindelse med transnational adoption. En tilgang, som ikke blot dvæler ved den enkeltes madvaner og sygehistorie, men som også inddrager et strukturelt perspektiv på konteksten.

NOTER

1. Tilbage i 2005 skrev Jette Benn m.fl. i rapporten *Kost og Kultur. Humanistisk fødevarerforskning* fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation, at: "Sammenfattende kan det konstateres, at der ikke er skrevet noget samlet om drikkevand og mælk i en historisk eller kulturhistorisk sammenhæng." (Benn m.fl. 2005: 59). En bemærkning til dansk mælkeforskning er, at der trods for det store forbrug, stadigvæk ikke er foretaget nogen større kulturhistorisk undersøgelse af mælkens rolle i en national dansk kontekst.
2. Der er flere forskellige termer, som anvendes til at beskrive personer, der racialiseres som andet end hvid, for eksempel 'ikke-hvid', 'farvet' eller som Myong gør det: 'brun'. I løbet af artikelskrivningen har jeg ændret det fra "farvet". Jeg brugte denne betegnelse som en reference til udtrykket "person of color" ("POC"), der er bredt anvendt i en nordamerikansk kontekst. Dog har udtrykket blandt andet den ulempe, at det i sin eksklusion af hvid som farve understreger dette som en neutral og samtidig hegemonisk position. I forhold til termen "brun" kan der også forekomme en forvirring, da betegnelsen i bestemte kontekster overvejende peger tilbage på personer med afroeuropæisk baggrund (et eksempel er Danmarks Radios serie *Kald mig bare brun* (Neye 2016)). Der kan således opstå en potentiel og ikke-intenderet forskydning i forhold til, hvis man påtager sig og pålægges en identifikation som noget andet end afroeuropæisk. Jeg bruger i denne artikel udtrykket 'at være racialiseret som andet end hvid' med en ærgerlig bevidsthed om, at jeg herved definerer omtalte ved en negation.
3. Adoption og Samfund blev oprettet i 1977 af adoptanter og er i skrivende stund den største organisation for adoption i Danmark med omkring 2800 medlemsfamilier (Ipsen 2002; Adoption og

Samfund 2015). Organisationen har igennem de senere år mødt kritik fra adoptionskritiske instanser som eksempelvis Adoptionspolitisk Forum for at have for stor indflydelse i forhold til andre interessenter og primært varetage adoptanternes interesser (Adoptionspolitisk Forum 2014). Det er derfor interessant at kigge på de magtprocesser, som kommer til udtryk i omtalte udgivelse.

LITTERATUR

- Adoption og Samfund: *Om Adoption og Samfund*. Lokaliseret d. 28.12.15 på adoption.dk/om-adoption-og-samfund/
- Adoptionspolitisk Forum: *Om APF*. Lokaliseret d. 13.8.16 på <http://www.adoptionspolitiskforum.org/omapf/>.
- Ankestyrelsen: *Tal og statistik vedr. internationale adoptioner*. Lokaliseret d. 3.1.16 på <https://ast.dk/naevn/adoptionsnaevnet/tal-og-statistik/tal-og-statistik-vedr-internationale-adoptioner>.
- Ankestyrelsen: *Tal og statistik vedr. nationale adoptioner*. Lokaliseret d. 3.1.16 på <https://ast.dk/naevn/adoptionsnaevnet/tal-og-statistik/tal-og-statistik-vedr-nationale-adoptioner>
- Arvanitakis, James & Hübinette, Tobias (2012): Transracial adoption, White Cosmopolitanism and the Fantasy of the Global Family, in: *Third Text* 2012/26.
- Bach, Ida Louise Bjerrum & Bertelsen, Jens Musaeus (2013): Laktoseintolerans og 'alkoholoverfølsomhed', i: *Medlemsbladet Adoption og Samfund* 2013/6.
- Bell, David & Valentine, Gill (1997): *Consuming Geographies*. Routledge, USA & Canada.
- Benn, Jette; Boyhus, Else-Marie Boyhus; Just, Flemming; Kappel, Klemens & Nissen, Mogens Rostgaard (2005): *Kost og Kultur. Humanistisk fødevarerforskning*. Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation, København. Lokaliseret d. 13/1 2016 på <http://ufm.dk/publikationer/2005/kost-og-kultur-2013-humanistisk-fodevarerforskning>
- Brade, Lovise Haj (2015): "Just So You Know; I'm Absolutely Completely Normal!", in: *Nora. Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 2015/3.
- Butler, Judith (2002) (1990): *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York & London.
- Butler, Judith (2004): *Undoing Gender*. Routledge, New York.

- Canguilhem, Georges (1978) (1966): *On the Normal and the Pathological*. Reidel Publishing Company, Holland.
- Counihan, Carole & Esterik, Penny Van (2013): Why Food? Why Culture? Why Now?, in: Carole Counihan & Penny Van Esterik (eds.): *Food and Culture*. Routledge, New York.
- Eng, David L. (2010): *The Feeling of Kinship. Queer Liberalism and the Racialization of Intimacy*. Duke University Press, Durham & London.
- Epp, Marlene (2015): Eating Across Borders, in: *Histoire sociale/Social history* 2015/47.
- Flowers & Swan (2012): Eating the Asian Other? Pedagogies of Food Multiculturalism in Australia, in: *Journal of Multidisciplinary International Studies* 2012/9.
- Foucault, Michel (1973) (1963): *The Birth of the Clinic (Naissance de la Clinique)*. Tavistock Publications Limited.
- Heldke, Lisa (2013): Let's Cook Thai: Recipes for Colonialism, in: Carole Counihan & Penny Van Esterik (eds.): *Food and Culture*. Routledge, New York.
- hooks, bell (1992): Eating the Other. Desire and Resistance, in: *Black Looks. Race and Representation*. Routledge, New York & London.
- Hübinette, Tobias (2005): *Comforting and Orphaned Nation*. Stockholm University, Department of Oriental Languages, Stockholm.
- Ipsen, Leif (2002): Foreningens stiftelse, i: *Medlemsbladet Adoption og Samfund* 2002/3.
- Jensen, Tenna (2014): Pork, Beer, and Margarine. Danish Food Consumption 1900-2000: National Characteristics and Common Nordic Traits, in: *Food & History* 2014/12.
- Karrebæk, Martha Sif (2012): What's in Your Lunch Box Today?: Health, Respectability, and Ethnicity in the Primary Classroom, in: *Journal of Linguistic Anthropology* 2012/22.
- Mauritson, Ninka-Bernadette (2007): *Kernesund familie sådan! Livsstil uden sukker, stress og kemi. Passer ind i din hverdag og ændrer den for evigt*. JP/Politikens Forlagshus, Danmark.
- Müller, Anders Riel & Leer, Jonatan (2015): Det ny nordiske køkken – Kritiske perspektiver, i: *Social Kritik* 2015/144.
- Myong, Lene (2009): *Adopteret – Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*. Danmarks Pædagogiske Universitetskole, Aarhus Universitet, København.
- Myong, Lene (2014): Introduktion, i: *Social Kritik* 2014/137.
- Mølgaard, Milla (2013): Ti nye kostråd: Sådan skal du spise for at leve sundt. *Politiken* 17/9/2013. Lokaliseret d. 25.2.2015 på politiken.dk.
- Narayan, Uma (1995): Eating cultures: Incorporation, identity and Indian food, in: *Social Identities* 1995/1(1).
- Neye, Anna (2016): *Kald mig bare brun*, Danmarks Radio, København.
- Nielsen, Ole Haagen (2015): Mælkeintolerans. Lokaliseret d. 16/2 2016 på <https://www.sundhed.dk/borger/sygdomme-a-aa/mave-og-tarm/sygdomme/tyndtarm/maelkeintolerans/>
- Nyvang, Sanne Vindahl (2013): "Friske vietnamesiske forårsruller", i: *Medlemsbladet Adoption og Samfund* 2013/6.
- Omi, Michael & Winant, Howard (1986): *Racial Formation in the United States: From the 1960s to the 1980s*. Routledge, New York.
- Ploug, Annette (2013): Laktoseintolerans – vores families erfaringer, i: *Medlemsbladet Adoption og Samfund* 2013/6.
- Rose, Nikolas (2015): Hvad er diagnoser til for?, i: Svend Brinkmann & Anders Petersen (red.): *Diagnoser. Perspektiver, kritik og diskussion*. Forlaget Klim, Aarhus.
- Varming, Annemarie (2013): To børn og to forskellige forløb – oplevelser med eksem, blister, grå stær og maveuro, i: *Medlemsbladet Adoption og Samfund* 2013/6.
- Østergaard, Marianne (2013): Dal bhat indtages med sanserne, i: *Medlemsbladet Adoption og Samfund* 2013/6.